СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 203. Джерзи Ситі, Н. Дж., субота, 30 серпня, 1924. VOL. XXXII. No. 203. Jersey City, N. J., Saturday, August 30, 1924. THREE CENTS

Дейвис вибирається на Вести на агітацію серед фармерів.

ЛАКОСТ ВЕЛІ, Н. Й., 28. серпня. — Демократичнию кандидат Джан В. Дейвис вернувся з Огайо і пише дальші промови, які має виголосити в найблизших днях.

В понеділок, 1-го вересня с. р., на Лейбор Дей, він виголосить промову у Вілин, В. Ва., а в суботу, 6-ого вересня с. р., в Омага, Небреска.

Його виступ в Небресці се буде перший наїзд на Захід, який републиканці, а також прогресисти вважають своєю територією.

Дейвис звернеться на зібранню в Омага передівсім до фармерів, щоб свої голоси при сьогорічних виборах віддали демократичному кандидатови.

У своїй промові він предложить дефінітивну програму законодатних та адміністративних полекш для хліборобського Заходу. Між предложеннями, які він подасть у своїй промові, будуть приречення про знижку оплат на артикули, потрібні для фармерів, про знижку оплат на тягарових зелізницях, про активну поміч правительства для кооперативної продажі фармерських продуктів, про створення федеральної [illegible] для розповсюднювания відомостий про жниво, і вкінці [illegible]раничну політику, яка має привернути европейські [illegible]

МАНІФЕСТАЦІЯ НЮ ЙОРКУ ЗА ДЕЙВИСОМ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 28. серпня. — Нюйорська демократична організація Теммені Голл подала до прилюдного відома, що [о]на отворить агітацію за кандидатом на президента Злучених Держав Дейвисом у второк, дня 9-ого вересня с. р., великою демонстрацією. Вона уладить того дня 75 маніфестаційних зібрань в ріжних місцях Великого Ню Йорку.

Провід в уладженню сих маніфестацій обняв голова Теммені Голл Джордж В. Олвені.

На зібранню в Теммені Голл має промовляти ґовернор стейту Ню Йорк Алфред Е. Смит.

АНГЛІЙСЬКИЙ ПРЕСТОЛОНАСЛІДНИК ПРИЇХАВ ДО НЮ ЙОРКУ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 29. серпня. — Сьогодня прибув сюди кораблем Беренгарія Валійський князь зі своїм товариством.

Він пополудні висяде і поїде до Сайоссет, на Лонґ Айленд.

Завтра імовірно відвідає президента Кулиджа у Вашинґтоні.

ЗАСТУПНИК ЛА ФОЛЛЕТА ВИЗИВАЄ КУЛИДЖА.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 28. серпня. — Заступник кандидата на президента Ла Фоллетта, сенатор Бертон К. Вілер, заявив нині, що він визве Кулиджа на кілька прилюдних дебат у справі скандалів з нафтою, з бюром ветеранів і в міністерстві судівництва.

Він сказав, що формально визве Кулиджа на другий тиждень у своїй промові в Бостоні, Месс.

„Я визву його на прилюдну дебату, говорив Вілер, аби він заявився, а нарід знав, як він ставиться до сих скандалів".

У свому визові він заявить, що Кулидж перепиняв викриттє перекупства у правительстві, яке викрило слідство сенату.

КУЛИДЖ ВЕРНУВСЯ ДО ВАШИНҐТОНУ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 29. серпня. — Президент Кулидж вернувся нині з родиною з фарми в Плімот, Вермант, до Білого Дому.

„МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ ДЕНЬ".

ҐРЕНД АЙЛЕНД, Небреска, 28. серпня. — Заступник демократичного кандидата на президента, ґовернор Небрески, Чарлз В. Дейвис, заявив тут на зібранню, що „мобілізаційний день", який Кулидж проголосив на 12-ого вересня с. р., се вияви мілітаристичної програми републиканців.

ПРИСУД НА ДУШЕГУБІВ СУДДЯ ВИДАСТЬ 10-ого ВЕРЕСНЯ С. Р.

ШИКАҐО, Ілл., 28. серпня. — По промові прокуратора Роберта Е. Крава забрав нині слово суддя Джан Р. Кейверлі.

Він наперед накинувся на прокуратора, кажучи, що сей хотів подати в сумнів справедливість суду і хотів його заздалегідь настрашити та змусити, щоб оборонив себе лише присудом по волі прокуратора.

Вкінці він заявив, що видасть присуд на Ліюполда і Ловба, убийників молого Френкса, в середу, дня 10-ого вересня с. р., о годині 9.30 рано.

ПРО НЕДУГИ РОСІЇ.

ВИЛЛИЄМСТАВН, Месс., 27. серпня. — Професор Борис А. Бахметев, бувший російський амбасадор у Вашинґтоні, заявив, що Росія має такі великі природні скарби, що вона легко може сплатити заграничні довги, хочби вони досягали й суми 15 міліярдів долярів.

Говорячи про політичне становище Росії, він ствердив, що всі промовці, котрі говорили в Політичному Інституті, годяться з думкою, що большевизм се переходовий стан, по якому прийде правильна і раціональна форма правління і громадської будови в Росії.

ВЕЛИТЬ ВБИВАТИ БАНДИТІВ СЕРЕД УЛИЦІ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па., 28. серпня. — Директор публичного безпеченства в Филаделфії, ґенерал Батлерш видав 80 спеціяльним детективам стріляти бандитів серед улиці.

Вони мають стежити в автомобілях за бандитами і стріляти їх серед улиці, з наміром убити на місці.

РЕЄСТРАЦІЯ ВСІХ ЧУЖОЗЕМЦІВ У ПОЛЬЩІ.

Розпорядком польського міністерства внутрішних справ з дня 30-го червня ц. р., всі чужоземні, що перебувають на території Річипосполитої Польської обовязуються в 4-х тижнивий речинець (починаючи від 30. липня ц. р.) зареєструватися по місцях свого осідку у відповідних адміністраційних установах. Розпорядок цей, як голосить його текст, має на меті урегулювати квестію побуту в Польщі чужоземців без окресленої державної приналежности. Особам, які формальним способом цю приналежність ствердять, видано буде замість істнувавших досі для еміґрантів у Польщі 6-місячних тимчасових карт побуту нові документи на право перебування в межах Річипосполитої Польської на 1 рік. По упливі призначеного для зголошення терміну, цебто після 26. серпня особи, які підлягають реєстрації, але не виконали цього обовязку, будуть в адміністраційному порядку вислані за границі Річипосполитої Польскої.

КАЗОЧНА ЖОРСТОКІСТЬ..

Румунський інжінір Сассі, їхав з родиною дня 28. м. м. дорогою з Брічені до Хотина. Недалеко від Брічені напало на подорожних 15 бандитів. З криком кинулись до воза, домагаючись видання усіх грошей і дорогоцінностей. У відповідь на це вийняв нападений Сассі револьвер і положив трупом одного з бандитів. Напасники не приготовані на опір подалися, але за хвилю знову наперли на віз. Сассі стріляв далі і вистрілівши всі набої, поклав трупом ще трох бандитів. Колиж бандити завважали, що в нього не стало набоїв, кинулися в останне на віз. По безоспішній обороні нападаючого, звязали його разом з родиною і почали над нещасними страшну екзекуцію. Порізавши їх ножами, умліваючих з болю і упливу крови поклали на стирти сіна і підпалили. Коли переконалися, що їх жертви згоріли, відрубали своїм чотиром убитим товаришам голови і пропали в придорожньому лісі.

ОРІЄНТАЛЬНА ЕМАНЦИПАЦІЯ.

Доказом того, скільки лиха може наробити найневиннійша книжка, може нам послужити роман Петра Льоті п. з. „Розчаровані". Попавши в будуари сучасних магометанок, викликав там цілу революцію. Жінки Туреччини, Египту, Арабії і других екзотичних країн поскидали тепер намітки і поробились завзятими еманципантками. Вони тепер уладжують віча і збори, на яких ухвалюють смертоносні резолюції, проти тиранства мущин. З особливою пасією віддаються еманципаційному руховй старші і погані жінки. Молоді і гарні враджують одначе чималю консерватизму.

ДО ДОМУ БОЖЕВІЛЬНИХ.

На основі сфалшованого лікарського свідоцтва, виставленого дром Вайнберґом в Кракові, всаджено до дому божевільних в Кобежині здорового духом і тілом краківського промисловця Йосифа Тлуховського. Справа вийшла на яву і Краків має тепер нову сензацію.

ЗАСІДАННЯ КОНСИСТОРІЇ ГР.-КАТ. ДІЄЦЕЗІЇ В АМЕРИЦІ.

Филаделфійська Америка повідомляє:

Звичайне засідання повної консисторії укр.-кат. дієцезії відбулось у вівторок, 26. серпня, 1924 року в дієцезальній канцелярії в домі під ч. 818 Н. Френклин Ст., у Филаделфії, Па. Присутні на нарадах були: Владики Константин Богачевський та Василь Такач, оо. Адміністратори Петро Понятишин та Гаврило Мартяк, оо. Кансультори Валентин Балог, яко канцлер, Валентин Ґорзо, Віктор Мірошай, Микола Підгорецький, Лев Левицький, Максим Кінаш. Була се послідна нарада повної консисторії, яка тривала цілий день.

Засідання отворено молитвою, після чого Преосвященний Василь, привитавши зібраних, зажадав відчитання обох буль і заявив що з хвилею відчитаня оба епископи перебирають власть над дієцезією і стають повноправними, рівнорядними і правильними епископами-ординаріями згідно з канонічним правом. Вислід за тим припиручив списанне протоколу нарад в двох примірниках, для кожного ординаріяту окремо.

Найважнійшою справою нарад був поділ дотеперішньої одноцільної дієцезії на дві части. Рішено відповідний поділ з тим, що при виступах на зверха оба владики будуть поступати в повнім порозумінню. Коли прийнято це рішенне, канцлер та консультори зложили свої уряди до рук своїх епископів, а сі резиґнації прийняли, одначи запросили сейчас бувших консульторів та адміністраторів на окремі наради, кожний у справах своєї дієцезії.

День 26. серпня с. м. вважається днем обняття власти Владиками над одноцільною до тепер дієцизією руського обряду. Булля уважається оголошеною з хвилею її відчитання на нарадах консисторії, а її прилюдне оголошення наступить в урядовім Епархіяльнім Вістнику. Оскільки звісно, булля задержує вповні права й привілеї нашого обряду.

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ.

В ПОНЕДІЛОК, 1-ого С. М. СВОБОДА НЕ ВИЙДЕ З ПРИЧИНИ СВЯТА ЛЕЙБОР ДЕЙ.

ТЕРОР НА УКРАЇНІ.

У Бахмуті засуджено на розстріл 5 робітників, що напали на потяг, в якім перевозились нові грошеві знаки з Харкова в Юзівку.

Харківський суд засудив на розстріл якогось Моркотуна, що займався шпіонажою на користь Польщі й намагався „спровокувати совіт. уряд".

Український верховний суд затвердив вирок смерти, внесений чернегівським ґуберніяльним судом тром „політичним бандитам", які забили голову „сельради" в селі Красульці.

НОВІ СУДИ НА УКРАЇНІ.

Дня 24-го липня с. р. у київському ґуберніяльному суді почався процес „Повстанчого Комітету Правобережної України". На чолі обжалуваних— учитель села Гореничи, Добровольський, український історик Артемовський, Одарич Петляшенко і ин.

У Полтавському ґуберніяльному суді почався процес бандита Іващенка і 80 його товаришів. Обжаловані нападали на міста і села; затримували поїзди, й забили кілька десяток душ.

ЗЕЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА ПІД ВАРШАВОЮ.

Вчора рано обсунулось з провізоричних шин у Вислу вісім ваґонів товарного поїзду, який довозив пісок достроєного тепер підваршавського мосту. Жертв в людях не було.

ДЕНІКІН ОГОРОДНИКОМ.

Денікін, якому не вдалося відбудувати єдиної неділімої Росії, поселився тепер над озером Балятон на Угорщині, де займається огородництвом. У вільних хвилинах пише свої спомини.

Німецькі націоналісти грозять мордованнєм аліянтських комісарів.

БЕРЛІН, 28. серпня. — Німецькі націоналісти грозять мордованнєм аліянтських комісарів в Німеччині, у випадку якби німецьке правительство підписало плян Доса і лондонський договір.

Ґраф Ревентльов з того приводу вже заявив нині у парляменті ось так:

„Якщо правительство підпише лондонський протокол, коли його не потвердить німецький парлямент, се буде нарушеннєм конституції і тоді народ підре умову як шматок паперу. Ґітлерівці (німецькі фашісти) трактували-б тоді заграничних комісарів яко ворожих наїзників, яких особистого безпеченства не можна було-б запоручити!

ПУАНКАРЕ ПРИ СВОЇМ.

ПАРИЖ, 28. серпня. — Бувший французький премієр Раймонд Пуанкаре таки далі аґітує проти лондонського договору у справі пляну Доса.

Він каже, що сей договір шкідний для Франції, а корисний для Німеччини, бо дозволює Німцям постійно відкладати й опізнювати оплати, причому потребують лиш апелювати до ріжних принятих в Лондоні установ.

На його думку для Франції найкориснійша окупація Рурщини. Вона досі дала Франції, каже він, більш еаніж міг би дати плян Доса і тесаме запевнила-б і набудуче.

$30,000 РІЧНО ДЛЯ „ДИКТАТОРА ЕВРОПИ".

ПАРИЖ, 28. серпня. — Репараційна комісія (аліянтська комісія „военних відшкодовань") постановила, що річна платня для „диктатора Европи, себто голови установи для стягання з Німеччини „военних відшкодовань", має виносити річно $30,000. Кромі того він одержить безплатно мешканне й офіс в Парижі і платні для удержання урядників в тому офісі.

„Диктатором Европи" згодився бути три перших місяці Американець, автор пляну Доса, Овен Д. Янґ. Опісля має комісія покликати на се місце другого Американця, Сіймора Паркера Ґілберта, молодшого, котрий недавно був заступником міністра скарбу у Вашинґтоні.

ЩО ГАДАЄ РОБИТИ МЕКДАНЕЛД В ЖЕНЕВІ?

ЛОНДОН, 28. серпня. — Британський премієр Ремсей Мекданелд іде на Збір Ліґи Народів з наміром мирової пропаґанди.

Він каже, що Европі постійно тепер грозить війна, особливо на Сході, між Росією і маленькими державками як Польща і Румунія, які могли би втягнути до війни і других своїх малих сусідів, а зокрема і держави балканські. Длятого він не побивається за забезпеченнем границь для держав, бо він знає, що вони так повикроювані, що містять у собі зародки війни, але хоче бодай ужити всіх заходів, щоби спонукати всі европейські держави до зменьшення видатків на военні цілі, а тимсамим і їх зоружень, а також контролі над торговлею оружем і амуніцією.

Він хоче на Зборі Ліґи Народів піднести, що в сьому напрямі зробила вже в останніх роках Велика Британія.

Ще в роках 1920 і 1921, каже Мекданелд, видала Анґлія на свою сухопутну армію по 125,000,000 фунтів стерлинґів, а сього року на сю ціль призначено лиш 45,000,000 фунтів стерлинґів.

На морську военну фльоту, каже він, видала Анґлія в 1921 році 84,000,000 фунтів стерлинґів, а сього року призначила на сю ціль лиш 56,000,000 фунтів стерлинґів.

Анґлійські політики кажуть, що Анґлія обмежує свої военні податки, щоб дати добрий приклад другим державам, але якщо Франція не покине своєї мілітаристичної політики, то навіть теперішне анґлійське правительство Партії Праці відповість на се значним побільшеннєм анґлійської воздушної фльоти.

НІМЕЧЧИНА ПРОГНАЛА 400,000 СЛУЖБОВИКІВ.

БЕРЛІН, 27. серпня. — Німецька влада прогнала 400,000 службовиків, себто 4-у частину усієї державної служби. Сим держава заощадить 7-у частину розходів у буджеті.

ЗЕЛІЗНИЧА КАТАСТРАФА БІЛЯ ОДЕСИ.

ОДЕСА, Україна, 28. серпня. — Біля Одеси вилетів нині з шин зелізничий поїзд, що їхав до Москви.

Поїзд вилетів наслідком проломання шляху (треки), яке нароком зробили невідомі люди.

Катастрофа була жахлива, бо, як досі обчисляють, згинуло 40 осіб на місці, а богато потерпіло покалічення.

ВИЛЕТІЛИ СКЛАДИ АМУНІЦІЇ.

АТЕНИ, столиця Греції, 28. серпня. — Більша часть тутешніх складів амуніції вилетіла у воздух.

Експльозія спричинила богато жертв в людях.

ПОЛЬЩА НАЗНАЧУЄ ҐУБЕРНАТОРІВ НА „КРЕСАХ".

ВАРШАВА, 27. серпня. — Польський уряд назначив для округа Новгородського (Новгород біля Вильни, на Білоруси) і Волині двох ґенералів, Янушайтіса і Ольшевського, цивільними ґубернаторами.

Вони мають оставати в порозумінню з польською військовою (окупаційною) владою на тих східних землях і разом з ними співділати, щоб не допустити до дальших наїздів загонів споза совєтської границі.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число, три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬСЬКИЙ СУД НАД ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО ГАЛИЦЬКОГО УРЯДУ

Зі Львова повідомляють, що польська прокураторія у Львові доручила д-ру Ярославови Селезінці акт обжалування за „злочини" з параграфів 58 ц і 87 карного закона, за які жде обвинуваченого кара смерти на підставі 59 параграфу карного закона. Карну розправу визначено на день 18-ого вересня с. р. у Львові.

Др. Ярослав Селезінка самий добровільно перейшов Карпати та зайшов до Стрия. Там приловила його перед 7 місяцями польська поліція і посадила в слідчу тюрму, а тепер виготовила проти нього акт „обвинувачення, закидаючи йому зраду польської держави та домагаючись кари смерти".

Др. Ярослав Селезінка був членом Галицького Уряду і разом з іншими, а то з д-ром Евгеном Петрушевичем, д-ром Костем Левицькими. д-ром Осипом Назаруком, д-ром Романом Перфецькими та Володимиром Сінґалевичем підписав відозву „До Українців Галицької Землі", видану у Відні 1-ого падолиста, 1921, в трилітні роковини обняття влади у Галичині. Польська поліція і прокураторія сконфіскувала сю відозву яко „злочин головної зради" і розписала стежні листи за всіми, що підписали відозву, яко безпосердніми винуватцями та провідниками „бунту" проти польської держави.

РУХИ НЕБІЖКИ ПОЛЬЩІ

З Чорткова, у Галичині пишуть до львівського Діла:

Тутешній староста Топольніцький звернувся до одного з найповажнійших наших громадян в Чорткові з просьбою, щоби Українці взяли участь в урочистім привитанню президента Войцеговського. На се одержав відповідь, що з огляду на курс державної політики польського уряду супроти українського народу, Українці участи в привитанню брати не будуть. Ся відповідь не вдоволила старости і він розіслав вже відозви до всіх парохіяльних урядів й учителів із зазивом, щоби приготовили населенне і разом з ним взяли участь в привитанню. Крім того староство в Чорткові розіслало по всіх громадах повіту відозви („под особістом одповедзяльносьцьом начельніка ґміни") із зазивом до виконання вибору комітету, з 6—10 осіб в кождій громаді, якого завданнем мае бути зорганізованне бандерії з кождого села та витанне президента від імени дотичної громади. Назвиска дотичних комітетових мають бути зголошені старостcovу найдальше до 15 серпня с. р.

• • •

На такій „любови" „горожан" до „держави" опиралася давня небіжка Польща, а також Туреччина і царська Росія.

Та прийшов конець і тій „любови" і тим державам, що як імперії були розсілись на чужих землях.

Тепер привернена штучним віддиханнем до животіння недужа Польща повторяе ще раз давні методи свої, турецькі і царсько-російські. І з тими методами щораз далі наближається до ями, яка називається „конець Польщі", а яку копае сама, і ті, що вона їх силуе собі робити паради з бандеріями.

З ЖИТТЯ НА УКРАЇНІ

Ціни на Україні на товари тепер такі:

(З липня): чоловічі або жіночі черевики — 17 рублів убранне 25 р., чоботи 18—25 р., фунт хліба 5—6 коп., фунт масла 35—40 коп., фунт сала (солонини) 50 коп., десяток яець 22—28 коп., склянка-молока 6—7 коп., бавовняні матерії від 35 коп. за аршин.

У Винниці в українській мові виходить комуністична ґазета „Червоний Край". Відомости про життє Українців поза межами Советів, особливо про Галичину і Волинь дуже скупі і явно фальшиві.

Стан врожаю збіжа на Лівобережі, особливо в Харківщині у звязку зі страшними посухами від травня до липня, дуже сумний. Місцями яре збіже вигоріло цілком, так що з поля не зібрано ані колосочка. Стан городини добрий.

Положенне службовика, особливо людини інтеліґентної праці у звязку з переведеннем редукції по всіх установах та інституціях катастрофальний. Люди ледви животіють. Покупна вартість продуктів на „червоний гріш" виглядае невисокою, але заробити той гріш тяжко, а то й просто неможливо. З усіх сторін голоси одчаю і шілковитої розпуки.

Деякі листи до своїх близких, що перебувають поза межами України повні перестороги перед повернennем.

Наприклад, початок одного листа:

„Безмірно раді, що нарешті довідалися таки про твою адресу, а значить і про твое існування. Ми вже були зовсім поховали тебе. Не можеш уявити собі, як би нам хотілось побачитися з Тобою, були-б крила прилетіти до Тебе. Але не доведи Боже, коли Тобі того захочеться. Якби Тобі не було там тяжко і скрутно, а сюди не повертай, щоби не розділити тої гіркої долі соток тисяч людий, що тиняються тут без роботи, в голоді і холоді..."

ПОДАТКИ НА СЛУЖБІ ПОЛІТИКИ

Промова сен. Пастернака в польському сенаті при обговоренню бюджету.

Високий сенате! Уставодавчі тіла обговорюють перший бюджет Річипосполитої польської. Здавалосяб, що серце кожного громадянина повинно радіти, бо Польща вступае на шлях конституційний. Але не всі громадяне задоволені з того бюджету, ато з тих причин, що цей бюджет не приймае на увагу потреби значної частини людности. У тому бюджеті потреби української та білоруської нації знехтовані. Ми не бачимо там сум на переведення земельної реформи, але бачимо значні суми на осадництвоза допомогою якого український і білоруський нарід позбавляеться варстату праці — землі. Взагалі, в бюкжеті мало звернено уваги на господарський бік. Майже 50% всіх видатків іде на міністерство військових справ. З того виникае, що цей бюджет є мілітаристичний.

На чому-ж він опирається? На податках, котрі накладають на людність, не звертаючи уваги на те, чи людність в стані заплатити ці податки, чи ні. Теперішні податки дійшли до такого високого ступня до якого ніколи не доходили. Село стогне під тягаром податків і приходить до розпуки. Перед війною селяне середної заможности, маючи 10 моргів ґрунту, міг заплатити всі податки, продавши 8—10 пуд. жита, а сьогодні на те, щоби заплатити всі податки, він мусить продати 45—50 пуд жита, значить все, що зібрано.

На ласці провінціональних сатрапів.

Я хочу звернути увагу високого сенату нате, який хаос панує при накладанню податків на рільників. Кожний селянин є відданий на ласку і неласку війта або секретаря громади. Коли ми візьмемо податок від майна, то побачимо, що при накладанню цього податку були страшні надужиття. На селянина, котрий має 6—10 моргів ґрунту, на підставі зізнань, присланих війтом, наложено податок, а часто на господарство стоморгове цього податку нема.

Зачет на податок від майна береться з дрібних господарств які повинні бути вільні від податку, бо вартість їх не перевищує 3.000 золотих. Є випадки, коли рільник заплатив перший —і другий зачет у більшій сумі як йому призначений цілий податок від майна. А тимчасом влада скарбова не рахує того зачету і вимагае вплати податку. На підставі закона про податок від майна вільні від нього господарства 10—15 гектарів, на яких будинки зістали зруйновані війною і які до 1. липня 1923 року не мали мешкального будинку й одного будинку господарського; але було богато випадків, коли з таких господарств стягнули зачети й наложили податок.

Податок спадковий є такий високий, що абсолютно руйнує бідне селянство, особливо на наших землях, зруйнованих вже підчас війни. Вмирае господар і лишае родину. Господаарка по війні, ще не приведена до порядку, нема потрібних будинків, нема худоби, значна частина ґрунту лежить облогом і на таке господарство накладається високий спадковий податок. Правда уряд прийшов до того переконання, що цей податок наложений на підставі розпорядження, мініст. скарбу з дня 18. грудня 1923 року не відповідае теперішньому стану господарчому і що устава повинна пристосувати ставки оподаткування до платничої сили людности. Уставодавчими тілами ухвалена нова устава про оподаткування спадщин і даровизн. Але ця устава не ввійшла ще в життя, а тимчасом бідний рільник платить спадковий податок, наложений на підставі тарифи 1923 р.

Уряди скарбові в свойому старанні доходять до казкових історій. Я можу привести такий приклад. Вмирає у бідного, робітника, який не має жадного маєтку, 8 місячна дитина, і цього робітника відривають сід роботи і кличуть до уряду, щоби він виказав, який маєток зістався після померщого.

Хаос.

Тепер щодо податку ґрунтового. Цей податок сьогодні є в 2 і пів раза більший, як перед війною. Перед війною дохід з податку ґрунтового на цілому просторі теперішньої Польщі виносив 28 міліонів золотих, а на 1924 рік цей податок переліміноваиий в сумі 69, 8000.000 зол. Що цей податок е непомірно високий можна бачити вже з того, що до кінця червня замісць 34,900.000 зол. вплинуло тільки 24,138.000 зол Більше уряди скарбові не могли стягнути. Громадські податки дійшли до такої висоти, що людність проклинае повітові сеймики. Все йде на утримання громадських урядовців.

При стяганні податків панує теж страшний хаос. Ніхто не знає, коли треба платити податки і скільки. Кожна громада платить ріжнно: платники одної отримують поквітуваня при вплаті, а платники другої не одержують ніяких поквітувань; в одній громаді платять одного і тогож податку більше а в другій менше. Все це викликае невдоволення серед людности. З якою-ж допомогою для зруйнованого підчас війни села, яке платить такі високі податки, приходить уряд? Я зазначую, що село зістається без ніякої помочі і опіки. Підчас війни ніхто не був такийзруйнований, як рільник, а сьогодні про цього рільника ніхто не дбае.

Як ведуть відбудову?

Світова війна зруйнувала наші села, а що зроблено для того, щоби відбудувати знищені будинки? Майже нічого. Мало є нас таких щасливих селян, які одержали через бюра відбудови матеріял для будівлі. Відбудова краю йлща в той спосіб, що на воєвідства з польським населеннем давалося більше, як на воєвідства з українською та білоруською людністю. Так, до 1. січня 1923 року в лодзькому воєвідстві відбудовано 91 прц. знищених будинків, у Келецкому 74 прц., Кракївському 83 прц., а у воєвідстві тернопільському лише 45 прц., поліському 22 прц. У Лодзькому воєвідстві 957 будинків, у Келецкому 22.631, в Тернопільському 117.000, а Поліському 135.000. Відбудовано 137 костелів і ні одної церкви. З цього можна бачити, що на землях, завелених українською і білоруською людністю, більшість зруйнованих будинків не відбудована. Село не має кредиту, а одержати кредит з банку відбудови при теперішніх бюрократичних порядках трудно. Перед війною в Конгресівці були громадські каси, в яких кожний селянин міг отримати позичку без гаяння, а сьогодня кілька місяців, а то і літ пройде, поки селянин залагодить справу позички.

Все це веде село до знищення і не причиниться до поправи скарбу. Направа скарбу може прийти тільки тоді, коли прийде зміна державної політики і коли будуть уведені в життя принципи конституції. Дотихчасова політика Уряду на землях українських і білоруських прямує до того, щоби якнайскорійше спольонізувати Українців і Білорусинів. Для цього на наших землях провадиться осадництво. Парцеляція ґрунту переводиться в такий спосіб, що парцелі одержують осадники польської народности, а безземельним і малоземельним Українцям і Білорусинам землі не дається.

Релігійна толюранція.

Для цього-ж на Холмщині і Підляшу забрано більше як 200 церков православних. Нам кажуть, що ці церкви забрані католиками правно, бо вони були уніятськими церквами.

Коли так думати, то треба забрати всі церкви православні на Волині, Поліссю і Білорусі, бо і там була релігійна унія. Але політика екстермінації зводиться найперше до швидкого спольонізовання української людности на Холмщині і Підляшу; з тою метою висвячуються церкви на костели в тих селах, де більшість людности православної, як то було в Полосках, Ганні, Горбові, Коденці, Королівці, Спасі і в богато инших селах.

Відкриваеться православні парафії там, де православних мало, як то було в містечку Славатичах, де православних тільки 5 родин. Православній людности поліція не дозволяе ховати померших на кладовищах, де спочивають їх батьки, діди і прадіди, як це було в Янові і Кодню на Підляшу. Православним не дозволяється поставити хреста на могилі своеї родини, як це було в селі Ортель на Підляшу. І це називається релігійна толеранція.

Шкільництво на наших землях знаходиться в оплаканому становищі. На Холмщині і Підляшу всі школи польські нема ні одної української. На Поліссю на 635 шкіл польських іствує тільки 22 шкіл українських. На Волині і в Галичині українські школи переороблюють на утраквістичні. В школах більшість вчительства не має кваліфікацій, а кілька сот кваліфікованих українських учителів не можуть одержати посад, бо є таемне розпорядження, щоби Українців і Білорусинів не приймати на посади. Такі розпорядження видані і в инших міністерствах.

Одно з таких розпоряджень я прочитаю (тут сенатор відчитує таємний розпорядок для залізниць Віленської дирекції, де катеґорично заборонено приймати на посади православних).

Такі розпорядження видаеться в демократичній державі. Навіть царська Росія так не робила, бо у всіх урядах в Росії була значна кількість Поляків, особливо на залізницях.

Політика „шамотання".

Тепер коли перейдемо до політики міністерства внутрішних справ, то крім поліційних утисків нічого доброго не побачимо. На кресах в 5 раз більше поліцаїв, як у чителів. В останні часи биття громадян поліцаями стало звичайним явищем. Правда, міністерство внутрішніх справ видало обіжник, що за побиття громадянина винов ний поліцай буде звільнений з посади і відданий під суд. Але так не є. Міністерство старається завжди винного поліціянта оправдати.

Я прочитаю відповідь на інтерпеляцію в справі побиття поліцією громадянина Ковальчука на Підляшу. (Тут сенатор читає частину відповіді міністерства, де говориться, що синяки на тілі Ковальчука стали від „шамотання", коли поліція брала його на постерунок). Від такого „шамотання" багато громадян мають синяки на боках.

Ми не маемо надії, щоби така політика дала можливість допровадити санацію скарбу до кінця. Без зміни дотеперішньої політики і без впровадження в життя принципів конституції заломиться санація скарбу. Жадні уповноваження для теперішнього уряду не поможуть.

З тих причин ми будемо голосувати проти буджету.

ТОВ. „ПРОСВІТА" В УЖГОРОДІ.

За ужгородською „Свободою" з 7 ц. м. подаемо нище образ праці тов. „Просвіта" в Ужгороді.

В теперішній шкільній виставі взяло участь ужгородське товариство „Просвіта" і в одній клясі словацької школи на Друґетовій площі виставило для публики всю працю, яку зробило від 1920 р. Зараз при входi до комнати видимо на стіні перегляд праць централі в Ужгороді. А саме при головнім виділі є 12 комісій, яким в Ужгороді підчинено: музей, бібліотеку, видавництво „Руський театр", „Руський національний хор"— а на провінції: 4 філії, 94 основаних і працюючих читалень, 46 приготовано до оснування, 48 драматичних кружків і 25 хорів при читальнях, 1 орхестра. Одна картоґрама показує роботу мандрівного учителя господарства. Видно з цього, що досі зробив він 98 господарських лекцій, переконтролював 59 читалень, уладив 7 господарсько-ветеринарійних курсів, зробив 13 полевих досвідів із штучними погноями. Друга катоґрама показує, де саме істнують читальні „Просвіти", при котрих читальнях є театральні кружки і хори. На цій мапі представлено, як поступав зріст числа читалень „Просвіти", а також як поступали видавництва цього товариства. Дальше йде „Руський театр": дві таблиці показують, що від свого оснування театр дав досі 385 представлень, з того драм 86, комедій 148, опер 20, оперет 61, концертів 70, а з них в Ужгороді 252, на провінції 133. Премієр дав досі театр 85. Межи фотоґрафіями театру звертає на себе увагу гостина хору театру між Русинами в Марамарошськім Сиготі в 1923 р., дальше фотоґрафії з опер „Поцілунок" і з „Гайдамаків". Там виставлено для прочитання рецензії, які писали всі пражські денники про вистави нашого театру в Празі в маю ц. р. Там кождий може собі на власні очі перечитати, з якими великими похвалами пишуть про наш театр театральні критики найбільших чеських денників. Цілу стіну займають видавництва „Просвіти". Виставлено всі досі видані книжочки. В середині статистика: досі розійшлося 46.340 книжок. Всі вони розійшлися між нашим народом. Дальшу стіну займае гарно прибраний портрет президента республики і зразки з музея товариства, між якими загальну увагу звертає перґаміновий рукопис із XV. століття, турецька пушка і величезна піпа. Четверту стіну займають письма з 93 читалень, що розказують про історію і працю кождої читальні і дають пояснення до мапи читалень. На кождому майже папері печатка читальні „Просвіти", і бодай підписи. Кожда читальня оповідає сама про себе. Між численними фотоґрафіями читалень заслугують на увагу читальні в Бичкова, Тячова, Білок, Верецьких і читальні з Воловщини. Все то свідчить про пильну працю нашої „Просвіти", що вона служить своїй культурній задачі і що свідомим Русинам припала вона до серця. А робота ужгородської „Просвіти" була би значно більшою, коли би її не підривали москвофіли, що самі не зробивши нічого і не могучи нічого зробити для культурної справи Закарпаття, виповіли війну тов. „Просвіта". А проте, як бачимо з повищої статистики ужгородська „Просвіта" скорим кроком йде вперед і ширить українську національну свідомість і культуру в найбільше запущеній закутині української землі.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБКИ.

Наш співробітник п. Клим Обух з Відня просить нас о зазначенне, що в його статті „Скрутне положенне Польщі і т. д." зайшла помилка, так як п. Федитник і тов. побили яйцями міністра Скірмунта а не Скржинського. Впрочім то не зміняе того стану річий, що Скржиньскі є для нас дуже небезпечним політиком.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОҐРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1925.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, е найліпшим середником до оголошувань поміж Американськими Українцями. Хто мае який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати свое оголошенне до календаря У. Н. Союза. Ціни е вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштуе $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; Хто хотівби в своім оголошенню помістити також і фотоґрафію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотоґрафії то значить, що його оголошенне буде о стільки дорозше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотоґрафії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі і театральні, школи, банди, які суть при відділах У. Н. Союза (если який кружок, співацьке товариство і т. п. не есть при відділі У. Н. Союза, таких після ухвали не буде поміщуватись у календари), хотілиб аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1925 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 1. вересня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи", на суму $10.00. Сі гроші ужиеться на покритте коштів виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотоґрафії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA"
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ДЕНЬ ПРАЦІ

Підвалиною Злучених Держав Америки як також кождого краю у світі е його працюючі маси. Змагання і праця працюючих мущин і працюючих женщин е підвалиною будівлі нашої держави. Розуміючи сей факт, Уряд Злучених Держав настановив сей день леґальним святом. З Ню Йорку до Сан Франціско і з Дакоти до Тексас по цілому краю колеса фабрик відпочивають, фабричні комини не викидають сиво-чорні клуби димів в сей день. Всі Ви, або майже всі, непрацюете в сей день, що дае Вам змогу не лишень бавитися до схочу в се свято, але також посвятити хвильку часу для Вашого добробуту і здоровля.

Одним з найбільших скарбів у сім світі е особиста свобода жити і працювати. Нічого не е солодшим як праця і нічого більше дорозшим як добре „ЗДОРОВЛЄ". Щоб Ви були у змозі вживати овочі Вашої праці та дати удержання тим, котрі на Вас сполягають, Ви мусите бути здоровим, а коли здоровий, будете вільним, а коли вільний і здоровий, овочі Вашої праці будуть більші.

Медичний Центр, який стоїть немов освітлена вежа і сиґнал перестороги апелюе до Вас в сей день, щоб Ви берегли свое здоровля, усунули хоробу і ішли по шляху здоровля. Майже кождий знае, що е Медичний Центр і яка його задача. Медичний Центр се інституція зорганізована не для власни зисків. Що більше Медичний Центр мае ОДНАКОВУ ціну $1.00, котрий включае звичайну пораду і лічення для кождого одного пацієнта. Ніхто не переплачуе. Оплати суть з розмислом так низькі тому, щоби бідні могли з сего користати. Медичний Центр зорганізувався в ціли несення помочі о скільки се лишень можливе, як найбільшому числу людий. Його ідеї і змагання зістали одобрені і поперті найвисшими авторітетами краю.

В тій нашій інституції ніхто не мусить боятися, що переплатить — всіх трактуеться однаково і чемно. Хотяй услуга е можливо найліпша, оплати остають низькі, позаяк нема в нас цілі робити гроші. Ми хочемо помочи стільки людям скільки можемо, котрі потребують вмілої помочи та однак не суть у змозі дістати її наслідком високих цін специялістів.

Як що з Вами е щось не добре, нема сенсу більше чекати, заки вперед незасягнете нашої поради. Богато людий коли захоріе незнае що почати. Задача Медичного Центра е дати пораду тим людям, лічити їх в найліпший спосіб і привернути їх назад до „ЗДОРОВЛЯ". В сей спосіб ми хочемо віддати ПУБЛИЧНУ ПРИСЛУГУ.

Хотяй ми жичилиб собі бачити зникнення всіх хоріб, які можна обійти, ми рівночасно простягаемо щиро руку тим, котрі желають собі покористуватися нашою обслугою в Медичнім Центрі, щоб прийшли і переконалися самі о правдивости сего, що говоримо їм.

Нехай сей День Праці буде для Вас початком нової картки у Вашому життю, новим днем, котрий поведе Вас до ЗДОРОВЛЯ І ЩАСТЯ.

MEDICAL CENTER
318 LEXINGTON AVE. (БЛИЗЬКО 38. УЛИЦІ), NEW YORK
Години: Денно від 8. рано до 8. вечер.
Неділі на попереднe замовлення.

ПОМОЖІМ УСІ ДОБРОМУ ДІЛУ!

Наші люди в старім краю вступають на добрий шлях. Помимо усіх злиднів пробують власними силами зарадити тій великій недостачі, яка так дуже даеться відчувати у нашім народнім життю, а саме, що не маемо досить фахових людий, які незалежні ні від кого. У кожнім нашім повіті нам потреба мати свою промислово-ремісничу бурсу і школу. Українська еміграція в Америці повинна цілою силою підперти ці змагання нашої суспільности в краю, бо від них, у великій мірі, залежить наша політична свобода і майбутня державність. **Оттут містимо поклик основателів ремісничо-промислової бурси в Городенці і накликуемо усіх свідомих громадян, щоби підпомогли цю світлу роботу, як належить.**

Докажім, що ми розуміемо вповні добру роботу, коли її бачимо.

Українська громада в Дітройт скликуе віче на неділю, 31-го серпня, до „Укр. Хати" під ч. 2240 Ґрейлінґ вул., щоби вибрати сталий комітет для збирання жертв на вище згадану ціль. Нехайже по цілій Америці збереться збірки, щоби допомогти ремісничо-промисловій бурсі і школі в Городенці, щоби через те заохотити нашу суспільність в краю до правдиво-розумної й доцільної справи.

Поклик звучить так:

Умови життя нашого народу в Східній Галичині від вибуху світової війни до нині дуже важкі. В наших освітних і економічних змаганнях до відбудови і дальшого розвою стрічаемо нечувані перепони, про котрі без сумніву читаете щоденно в наших часописях.

Найбільша небезпека грозить нашому шкільництву і нашій молодіжи. Тисячі наших шкіл польщиться безправно, замикаеться істнуючі, недопускаеться до основування нових шкіл, наше учительство масово переносять в корінну Польщу, до того дійшло, що наші діти вчить около 10.000 польських учителів підчас коли тисячі наших учителів з укінченими студіями сидить без посади на бруку. Вступ нашій виобразованій молодіжи до державних і автономічних урядів замкнений.

В тім положенню провід народа порішив спрямувати нашу молодь до промислу і торговлі, основувати як найбільше торговельних-промислових шкіл і бурс, деб молодіж найшла приміщенне, харч та набула фахове образованне і **не числячи на державний жолоб по покінченю кидалася в вир життя,** опановуючи промисл і торговлю, переводячи ідею, щоби кождий товар виходив з наших рук та забезпечуючи життє в той спосіб соткам тисяч наших робітників на рідній земли.

Примінюючись до повисшого, Управа наших повітових орґанізацій городенського повіта по довшій розвазі порішила ще в цім році основати дворічну торговельну школу при українській ґімназії ім. Тараса Шевченка в Городенці, а надто **приступити до будови великої торговельно-ремісничої бурси, деб около 500 наших убогих учеників найшли приміщенне,** побираючи рано науку, а пополудни працюючи в ремісничих варстатах і кооперативних склепах. Площу під будову маемо. Звіз каміння і працю дадуть наші люде дармо, на матеріял треба гроша.

Дорогі браття і сестри! В почуттю великої відвічальности, яку накладае на нас теперішня важка хвиля, звертаемося до Вас з просьбою о датки. Знаемо Ваше положенне, знаемо з яким сумом, з безрадностию покидали Ви рідні сторони, з роздертим серцем оставляли своїх рідних, ішли на чужину на непевне, знаемо, що не рожеві Ваші відносини, одначе просимо не оставляти нас самітними в важкій борбі.

Поможіть нам виховати молоде, ідейне, незалежне, здорове, здібне до життевої борби поколінне в своїй школі та виплекати у нього любов до свого народу.

Одноразові **жертви на фонд будови торговельно-промислової бурси і торговельної школи** Кружка Українського Педаґоґічного Товариства в Городенці **просимо ласкаво слати на руки д-ра Василя Кассияна, адвоката в Городенці.** Просимо ласкаво, коли це можливе, устроїти збірку.

З поважаннем:

Збірки і особисті жертви можна слати на руки „Обеднання", а воно перешле разом до комітету в Городенці.

(Слідують печаті і підписи):

НОВИЙ ЛІК ПРОТИ ЧАХОТКИ (СУХІТ).

На днях відбуваеться лікарський конгрес у Літіх у Німеччині. Як рік-річно, так і тепер представляють там ріжні, нові медикаменти на найбільш діймаючі недуги. Самособою розуміеться, що чахотці присвячують особливу ваґу. Інститут Пастера в Нант репрезентуе др. Раппен. На основі свойого трийцятьлітнього досвіду він запевнюе, що по довгих пробах довелося йому надзвичайно уліпшити новий лік. Прим діти хорих на чахотку родичів не занепадають зовсім на цю слабість, як що їм застрикувати його охоронний середник. Навіть самих хорих удалося йому уздоровляти. Загал присутних лікарів мав висловитися дуже оптимістично про висліди дра Раппена. Також звернено увагу на цвіт орхідеї. Др. Барбе робить з нього екстракт, який мае скріплювати в значній мірі відпірність слабих орґанізмів на зараження чахоткою.

В. Будзиновський.

З ВЯЗНИЦІ.

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Продовженне)

(7)

Сивенкий глянув на грамоти. То був приказ зобовязуючий кождого команданта війскових відділів, кождого бея, кождого мутеселіма і взагалі кождого праведника, щоби ерзерумського макреджа, де би показався, спіймати, скувати, і як не живого, то мертвого приставити до Ерзеруму.

Бей того дає тобі сей приказ, — Шамай додав, бо чув, що мутеселім в Бурді його приятель. При його помочи злочинець схоче пробратися на Кавказ.

— Може він вже тут?

— Сумніваюся, чи він як [illegible]стився сюди, то йде манівцями. Я їхав навправці, й тому так скоро заїхав.

— Може тут буде потрібна моя поміч?

— Хиба посередна. Ти на всякий случай лишися тут ночувати. Відпічнеш і будеш міг беєви розказати про вислід нашої подорожи. Іди до послідної кімнати. Там знайдеш Ковтюка і Немову.

Шамай пішов до Запорожців, Сивенкий до отця Климентія. Як не прийде яка непредвиджена перешкода, увільнимо вашого сина. Запю так як вчера, мутеселіма, і Селіма. Як не можна буде мутеселіма, то Селіма таки тут, в його власній хаті. Вийму з його штанів ключ від тюрми і виведу Івана. Тут переодягнемо його і нагодуемо. Брамою не можна його вивести з міста, бо в брамі день і ніч сторожа. Зате мур оперізуючий сю славну кріпость такий, що ні в однім місци можна цілком вигідно перелізти. Одно таке місце покажу Немові і передам йому Івана. Вони перелізуть мур і Немова заведе Івана до скритка, який ще мушу знайти.

— Ми виідемо з кріпости брамою і зійдемося з ними?

— Не зараз, щоб Мутеселім не догадався, що то ми викрали Івана. Іван лишиться в скритку, Немова верне сюди. Ми ще переночуемо тут і виідемо завтра в полудне, або аж смерком.

Сивенкий позвав до себе Немову і Ковтюка.

— Ти Юрку, — промовив до Немови, — осідлай зараз три коні. Мого, Ліндсаевого і свого. Ти Василю іди до жида принеси пять фляшок найсильнійшого солодкого вина і постав в моїй комнаті.

Коли вино вже було в хаті, Сивенкий, Ліндсай і Немова сіли на коні.

— Ідучи попід мури міста, — Сивенкий звернувся до Немови, — в однім місци зупиню коня і стану плечима до мура. В тім місци мур сильно вещерблений, перед ним дерева і кущі, так що з улиці сеї щерби не видно. Затям собі добре се місце, бо туди виведеш Івана. Затямити легмко, бо по тім боці муру дві високі пальми.

Поїхали. Немова добре придивився щербі, кивнув головою на знак, що затямить і товариство виїхало з міста.

— Добре дивися, куди їдемо, бо Івана поведеш в ночи і в ночи вертати меш до міста. Очивидно також тою щербою в мурі.

— Я ще в життю не зблудив, то й тепер не зблуджу, — Немова відповів.

Товариство зїхало з дороги і пустилося в ліс каменистою поточиною. По якімсь часі виїхали на галявку.

— Відси зачнемо глядати місця на скриток для Івана, — Сивенкий промовив, зіскакуючи з коня. — Ти Юрку лишися тут з кіньми і дожидай нас. Ви — звернувся до Ліндсая йдіть на право, я піду на ліво. Хто з нас скорше знайде догідне місце, вистрілить з пістолі.

— Добре, — Ліндсай відповів. — Скоро знайду, бо я вже давно не стріляв. Хочу стріляти. Дуже!

Оба щезли в кущах. Минуло пів години, але Сивенкий не міг знайти доброго місця. Вже пустився в сторону, в котрій був Ліндсай, коли недалеко гукнув стріл. Пішов туди і вийшов на маленьку полянoчку, на котрій стояли три великі, старі дуби. Станув під одним дубом і став озиратися, наслухувати. Коли так думав, де би той Ліндсай міг бути, гукнув другий стріл, над його головою. Глянув в гору і побачив Ліндсая, що сидів на гиляці дуба і курив люльку.

— Як ви там вилізли і чого? — спитав.

— Виліз по сім дубчаку, що росте біля сього старого тата. З дубчака на сю гиляку.

— Та чого?

— Бо тут добре місце на скриток. Ось тут над сею гилякою добра діра, дуб дуплавий. Ми всі могли би там залізти і ніхто не знайшов би нас. Лише треба дати зо три поперечки, щоби Іван міг вигідно сидіти, дожидаючи нас.

Сивенкий поліз дубчаком до Ліндсая і встромив голову в дупло. Скриток справді добрий. Пішов по Немову і всі три стали робити з галузий поперечки, які повбивали в дуплі. Коли вигідне сидження вже було готове, пустилися назад до міста.

— Знайдеш дорогу в ночи? — Сивенкий спитав Немову.

— Знайду. Щоби ліпше зятямити, я поведу вас тепер аж до щерби в мурі.

Немова показав, що дорогу добре затямив собі.

На порозі хати привитав їх Селім. На його лици була трівога.

— Ефенді! — промовив. — Ходи до моеї хати. Мушу тобі сказати щось, але в чотири очи.

Коли йшли до комнати, Сивенкий побачив Мерсіну. Вона хлипала, позираючи боком на него.

— Погано! Нещасте! — Селім промовив, коли вже були в його комнаті.

— Се справді нещасте, але для Макреджа. Чи ти його приятель, що так затрівожився?

— Се твое нещасте і мое, бо я твій приятель. Мутеселім просить тебе до себе. Що з того вийде? Що з того вийде?!

— Дістанеш одного арештанта більше.

— Знаю, що дістану. Буду мусів заперти мого приятеля, мого добродія! Мерсіна аж спухла, так плаче.

(Дальше буде).

А. Стрінберг.

ФЛЯКК І МАРО.

(Історична мініятура).

Могучість Атен після смерти Сократа хилилася до упадку. Насамперед Спарта володіла якийсь час, опісля прийшла черга не Теби. Після Теб впали Македонці. Вони володіли до 196-го року, отже до часу, коли Римляни завоювали і Грецію і Македонію і Коринт зовсім знищили. Пощадили зовсім лише Атени. А саме ізза славної минувшини цього міста.

Тепер за часів Цезаря, належало до доброго тону висилати молодь до Атен на студії граматики, реторики і фільософії. Не було там щоправда тоді великого фільософа; вчили з історії фільософії. Не було також і релігії, бо в державних богів ніхто не вірив, хоч для старих звичаїв, складали їм жертви.

Перестали жити Атени, як взагалі весь світ: Єгипет, Сирія, Мала Азія. Рим піддержувався і кріпився минувшиною Греції. А найбільший чоловік Риму Ціцеро, коли хотів якусь тему ясно виложити, наводив насамперед відповідну ґадку старинних Греків. І покликуванням на їх думки і твори кінчив також диспуту, бо власного погляду не мав хоч би й на істоту богів.

Одного жаркого весняного пополудня, в добі сумерку панування Юлія Цезаря два студенти сиділи в тіни платонів гостинниці на Лікабетос, що стояла проти гімназії Кіносарга. Золотий хіос стояв перед ними на столі. Та мабуть не дуже спокушав їх і манив милим запахом. Сиділи мовчки, байдужі, наче ждали чого.

І подібна сонлива отяжілість здалося, оволоділа також усе їх окруження. Господар сидів оподалеки й хропів. Молодці в протилежній гімназії похожали і вилежувалися бездільно при вході. Прохожі переходили лінивою ходою, похнюплені в мовчанці, не здоровкалися навіть, як звичайно, зі стрічними на дорозі. Мужик у полі сидів на свойому плузі, втирав чоло зрошене обильним потом.

Вкінці старший студент випив трохи вина й відізвався:

— Скажи щось!

— Не маю що говорити, бо нiщо не знаю.

— Чи ти вже вивчився?

— Егеж.

— Вчера прибув до Риму підбадьорений великими сподіваннями, що навчуся тут щось нового, що почую тут багато небуденного. Тимчасом чую тут лише мовчанку.

— Любий Маро, я тут уже стільки літ. Чув багато, але нiщо нового. В стао поікле чув я, як Талес доказував, що боги не істнували ніколи, що все, що бачиш повстало з вохкости. Потім чув я науки Анаксімеса. Цей доказував, що все істнування є вислідом воздуха; Ферікід наукував, що праосновою всього є етер; науки Геракліта про огонь. Анаксімандер учив мене, що всесвіт походить із якоїсь первісної матерії. Науки Левкіта і Демокріта говорили мені про порожню й атоми. Анаксагорас вмовив в мене, що атоми мають розум. Кленофан старався переконати мене, що бог і світ — це одно. А Емпедокиль з усього цього такеристика наймудріщий, в розпуці над недомаганнями людського розуму, кинувся в горіючий кратер Етни.

— Ти віриш цьому?

— Ні! Це певно такасама брехня, як усе инше. — Потім від Плятона навчився я багато доброго, безосновність чого знову доказав, Арістотель. Аж вкінці дійшов я до наймудрійшого з мудреців, котрий ... знаєш — признавався отверто, що не знає нiщо.

— Цеж говорили софісти: що знаємо ледви це, що нiщо не знаємо.

— Правду кажеш. І наш добряга Сократ, проти своєї волі! — був софістом. Та є ще один, одинокий, котрий... — маю на думці Пітагора. Проповідував він це і те, на сході і на заході, але в його фільософії найшов я якор, котрий держить мене, котрого вхопився я, щоби не дати схопити себе вихрам непевности.

— Оповідж!

— Він навчав: роби те, що на твою думку благородне, роби, хоч би мав бути прогнаний твоєї батьківщини і народа твойого. Бо товпа ніколи не оцінить і не признає благородности. Тому маєш легковажити похвалу товпи, а погорджувати доганою її. Поважай визнавців думок твоїх, а инших людей вважай зовсім безвартісною масою. З головами демосу будь усе в боротьбі. „Odi profanum vulgus et arceo!"

— Тобі слід лише дома бути, в Римі, де...

— А щож ви робите в Римі?

— Цезар є цезаром. Заволодує світ і має всі найвисші уряди, навіть священичі. Вкінці не брав би йому цього за зле, але — є загальна думка, що стремить до цього, щоби його зачислити до богів.

— Чомуж би ні! Всі боги були насамперед героями, а не всі були такими великими як Цезар. Таж Ромуль не був великаном, хоча має це щастя, що перший добився до берега. Бож хтось мусить бути першим. Тепер він бог, має святині і дістає жертви, які складають усі з вірою в його божескість.

— Це мабуть буде такасама брехня, як усе инше!

— Здається.

— А я чув нині оповідання про закладини Риму сином Енея, Асканієм, що втік із Трої. Цією казкою хочу покористуватися для вступу до більшої поеми.

— Це може буде Енеїда, про котру говорять?

— Так, Енеїда!

— Чи при творенню цієї поеми натрапляєш на великі трудності?

— Ні. Йду слідами добрих узорів. Досі служив мені за взір Теокріт, але тепер перейду до самого батька Гомера.

— На Геракля! Тут могтимеш творити в спокою, самособою так довго, поки не забракне тобі сестерців від твойого Мецената.

— Цього не боюся. Але скажи мені, як ти пробиваєшся крізь життя?

— Маю батька, визволенця. Він запрацьовується в квестурі й готовить мені там місце на будуче.

— А ти дійсно не маєш ніякого зайняття, ніяких пристрастей, ніяких амбіцій?

— Ні, на віщо мені це все? Nihil admirari — це мій принцип. Коли істнують боги, які кермують долею людини й народів, то пощо я мав би мішатися до їх прав і нищити себе в безкорисній боротьбі? Подумай лише про Демостена. Він довгих тридцять літ невсипучо виступав проти Македонців і перестерігав перед ними земляків. Земляки його не слухали, а боги держали з Македонцями й засудили Геляду на загибіль. Демостен опинився в тюрмі. Просто смішно, обвинувачили його в додатку за зрадницькі зносини з самими Македонцями. Це самособою була брехня! Отже цей патріот, що посвятив себе на ритування батьківщини, мусів проковтнути отрую. Згинув у боротьбі з богами! Vestigia terrent!

Підчас цієї розмови сонце зайшло зовсім. В сумерку запалювалися помаленьки вогні, один за одними, аж вкінці засяяли на Акрополі. Гамір міста кріпшав усе більше, аж нечайно зовсім несподівано перемінився в оден протяжний а могучий оклик радости. На дорозі перед гостинницею почався рух. Чоловіки з жінками і дітьми гнали до міста.

Пробудився також і добрячий Агатон, господар, і вийшов на дорогу, щоби дізнатися про причину метушні.

Оба студенти вийшли на крівлю гостинниці, глядіти що діється. Але прочували нещастя, яке могло їм грозити яко чужинцям. Тому страшно перелякані щораз сильнійшими окликами, зійшли назад і сховалися в винниці.

Вкінці пронісся голос Агатона:

— **Цезар убитий! Смерть Римлянам! Геляда свобідна!**

Отсе найновіша вістка.

Огород в одну мить заповнився народом. Лилося вино! Проносилися радісні оклики, серед котрих раз-у-раз чути було їдкі замітки проти Римлян, що проходили мимо й утікали перелякані з міста на північ, ід границі Македонії.

Маро і Флякк переживали хвилі страшного переляку. Укриті в бочці винниці, чули все, що ділося довкруги, що оповідали.

— Цезаря вбив у сенаті Кассій Брут.

— Брут? — пошепки спитав Маро. — Коли так, то кінець пануванню цезарів, коли старий Брут кинувся на Цезаря!...

— А Брут утікає до Геляди, щоби Геленів візвати проти Римлян.

— Хай жиє Брут! — кричали в огороді.

— Отже і ми будемо жити, — відізвався поворотний і гнучкий Флякк. — Цезар не жиє, покланяємося Брутови, тимчасом.

* * *

Минуло багато літ, як ось колишній атенський студент, Квінт Горацій Флякк гуляв в огороді своєї власної вілі в сабінських горах. Вілю цю держав в дарунку від свого приятеля, Мецената, котрий у сусіднім місті Тібурі мав величаву палату.

Горацій тимчасом стався славним поетом. Всетаки остав таким, яким був за студентських часів. Щоправда доля або може боги гралися ним нераз страшно, але поет не попадав у розпуку. Противно вважав їх забаву доволі дотепною, відповідав на неї сатирою.

А саме після вбивства Цезаря, Брут спасся втечею до Греції. Там витали його одушевлено, побудували памятник у його честь і організували для його війська проти Антонія й инших, між котрими був і недужий Октавіян, пізніший Август.

Горацій поневолі вступив до війська. Проводив навіть одним легіоном під Філіпі, де поляг Брут. Поет, що ніколи не був вояком, утік наслідком перевари ворожих військ і схоронився в Римі. Тут після амнестії одержав становище державного писаря. Рівночасно почав писати вірші, а віднайдений Меценатом, одержав від нього земельну посілість.

І цезар Август подивляв його талант і жертвував йому становище прибічного секретаря. Одначе Горацій відкинув це предложенне — раз тому, що імператора цього признавав лише узурпатором, по друге, що надівсе полюбив був волю і независимість.

Тепер гуляв Горацій по огороді. Були тут овочеві дерева, що їх власноручно щепив. Зриває рожі й гіяцинти, бо сподівався гостини милого гостя, давнього товариша з студентських часів в Атенах, Публія Вергілія Маро, таксамо славного як Горацій, хоч Енеїда його не написана ще в відписах.

В великім, вином порослім альтані приготовлено стіл: старий фалерон спочивав уже на леді. В гарній декорації уложено устриці й угрів; молоде ягнятко й кілька перепелиць пеклося в кухні на сковороді. Вже нарвано овочів. Не було ще лише цвітів, що прикрашували би стіл.

Малий невільник, вправний в штуці писання, пересувався раз-у-раз наче тінь поміж огородовою квіткою і кухнею. Виглядав вижиданого гостя.

Поет стояв саме при бочці води. Хотів обмити пальці, після цього як нарвав цвітів. Нараз почув чиюсь руку на свойому рамени.

— Вергіль! Відкіля ти тут узявся?

— Горбками Тібура, від Мецената.

— Тож будь мені поздоровлений, мандрівнику і сідай, бо напевно змучився. Спічни в моїму геміциклоні під оливковими деревами, що я їх моєю власною рукою садив, тай покріпися.

Після вступного привітання і розпитування, засіли приятелі до стола. Господар був без сумніву епікурейцем, або поклонником уживання. Уживання-ж щойно тоді є повне, коли чоловік є здержливий. Перекуска, як на римські звичаї, була доволі скромна. Всетаки приладжена знаменито.

Опісля прийшла черга на чаші і спомини почалися пригадувати одно за одним.

— Отже ти, приятелю, був на війні? — почав Вергіль.

— Так, але як знаєш, я соромно втік.

— Я читав про те в однім з твоїх творів. Та це все не має бути правда. Кажуть, що ти сам очорнив себе.

— Може бути! Чоловік плете богато небелиць, коли пише вірші.

— А пригадуєш собі, як то ти мене питався в Атенах, чи тяжко творити Щож то велило тобі писати?

— Треба було мені грошей!

— Знову очорнюєш сам себе! Колиб усі люде, що потребують грошей, писали вірші, людскість складалася би передусім із поетів.

— Може бути. Та в мене була не така причина. Але оповідай про себе! про свою Енеїду.

Вергіль нахмарився:

— Радше не говорім про неї.

— Чи ти вкінчив її?

— Ще більше! Вже по ній!

— Як це так?

— Так звичайно! Коли я наново перечитував її, переконався, що вона ні до чого! То не був Гомер, а звичайне нiщо! Боги покарали мене певно за це, що я хотів перевисшити мистця...

— Ти знищив її?

— Покищо не зробив я цього. Одначе опечатана спочиває в сховкові, щоби після моєї смерти слід по ній загинув.

— Тепер ти себе очорнюєш. Думаю, що ти пригноблений, Маро. Не літа тебе пригноблюють ані праця, але напевно щось инше.

— Правду кажеш. Безпокоїть мене незнане майбутнє!

Чорацій вхопив чашу й деклямував:

Ти не старайся розсліджувать грішно,
якиЙ жде кінець нас обох
З волі небесних богів, Леконое,
покинь із халдейських чисел
Тайни слідити твоеї судьби,
щоб відважно їй глянути в вічі.
Мудрий ти будь,
не забудь відмутити вина,
А се теж короткою мірою вмій
обтинати великість надії,
Бо серед слова тікає нам
завидний час,
Все вихісновуй теперішні хвилі,
прийдешнім ти віри не ймиі

— Не можу — перервав Вергіль — **не можу потонути в вині, коли бачу, як батьківщина клониться до упадку!**

— Абож був Рим коли такий всемогучий, як сьогодні? Абож нашому цісарству не підлягає весь звісний світ, як Єгипет, Сирія, Греція, Італія, Еспанія, Германія, Галія, Британія? Не згадую вже Індію й Персію. Чи можна бажати більше? А чей же живемо в мирних часах. Зачинені ворота святині Януса, народи жиють у щасливому вдовіллю, мистецтво цвіте, торгівля ніколи не була така жива як тепер.

— Так, так, мир, але мир перед війною! Бо всі ці народи пробудилися і ід Римови шлють свій зір затьмарений. Не до Греції, як воно колись було. Бо земля Геленів сьогодні безлюдна і пуста тай помало переходить у стан великої тишини, у стан повної мертвоти. А чи знаєш ти, що Сулля і Мітрідат перебігли Геляду вбиваючи й грабуючи, так що науки і штуки схоронилися вже до єгипетської Олександрії, а також і до Візантії? І треба тобі також знати, що якісь морські розбишаки, незнані по походженні, ограбили всі святині Геляди. Не можуть у них відбуватися богослуження, годі в них богам складати жертви. Замовкли вирочні, замовкли й поети, наче птахи підчас бурі. Не ґрають уже великих трагедій; ноляють фарси і бійки глядіторів. Руїною сьогодні Геляда, і Рим переміниться в неї небаром.

Не добре твориться, признаю це. Але-ж кожня доба подобала на добу упадку, а вечава зачинала нову добу світлійшу. Природа, життя й історія відроджуються все за посередництвом смерти. Тому в моїх очах смерть це відродження, переміна. Колиж стрічаю похорон, все повторюю собі: О, яке гарне життя!

— Так мій любий, ти завдяки своїм мріям жиєш у золотому віці. А ми инші тимчасом двигаємо тягарі і труди залізного віку. Пригадуєш собі нарікання Гедіота

— Незовсім. Оповідж, радо послухаю.

— Сьогодні народ залізний. Та вгинається під тягарем праці, не в силі ніколи спочати, ні в день ні в ночі. Сьогодні народ грішний. Тому боги зсилають на нього неспокої й турботи великі. Навіть радощі, що їм їх посилають, перемінюються у сльози й нещастя. Прийде час, коли Зевес винищить їх, ці многообіцюючі народи, коли зачнуть приходити на світ з сивим волоссям. Наші діти приходять уже на світ наче старці, беззубі, поморщені й лисі. Батько не любить рідної дитини, а дитина батька, слуга слугу, а брат брата рідного... Діти не шанують старих батьків своїх і докоряють їм; це недоросле дрантя, що то не знає нiщо про весть богів і посивілим батькам не старається віддячити за журби, яких зазнали тоді як плекали їх немовлятами. Пястук зробився законом, одно місто пустошить друге. Чесність і вірність не стрічаються вже з признанням і нагородою, таксамо ні, як доброта і справедливість. Бо цей лише ступає в славі, хто допуститься гріха і виступить проти права. Нечесні обманюють правих людей і преспокійно допускаються кривоприсяги. Зависть мучить людей, цих нещасливих, котрих голос лячний а лице погане, котрі заподіюють зло і кривду тай ще радіють.

— Так, правда, це сказав Гезіод тому тисячу літ і я признаю, що справедливо сказав. Але щож ми на те порадимо?

— Гезіод сказав правду! Ціцеро згинув убитий, а я рад би йти слідами Катона, котрий власноручно перетяв нитку життя свойого, щоби не поплямитися гріхами. Потопаю в брехні й лицемірстві. Та я не хочу падати на дно, я мушу пійти в гору!... В моїх поезіях прославляв я Августа і його сина. Одначе тепер перестав я вже вірити в них. Бо не до них належить майбутнє. Тому мушу спалити Енеїду.

— Маро, починаєш безпокоїти мене! Якаж на ділі віра твоя?

— Вірю в Сибілю. Вона предсказала, що залізний вік пропаде, а воскресне наново вік золотий...

— Пригадую собі. Ти співав про те в четвертій скльозі... Та чи не горячкуєш ти?

— Мабуть так... А пригадуєш собі, ні то батьки наші памятають пожежу Капітолю. Тоді згоріли всі собільські книги. Одначе тепер в Александрії повстали нові книги. І в них вичитали, що небаром начнеться нова доба. Рим збурять, опісля небаром побудують наново, та що...

Тут пророк замовк.

— Даруй, Горацій, одначе я чуюся дійсно хворим. Мушу вертати, заки піднімуться мряки Кампанії.

— Eheu fugaces Postume, Postume! Labuntur anni! Товаришити-му тобі на мойому ослі, бо ти недужий приятелю! Та памятай, що

Мужа правого серця й сильного чуття
Не злякає товпа душегубна,
Не подасться він ані схитнеться
Перед тирана грізним лицем!
— — — — — — — — —
Хай і світ весь від громів упаде розбитий,
Він на світа руїнах стоятьме без жаху.

Кілька днів пізніще Верґіль помер у Неаполі.

Розпечатали його завіщання і переконалися, що дійсно висловив бажання, щоби „Енеїду" спалити. Одначе не примінилися до цього бажання.

Потомки ріжно оцінювали цей вчинок, що спротивився волі покійного. Одні думали, що без потреби спротивилися його волі, инші знову говорили, що людству принесено велику прислугу.

Як настали часи християнізму, зачислено Верґіля між пророків. Енеїду признали Сибілійською книгою й приґілили її до літургії. Паломничала до могили поета. А в пізніщих часах Данте підніс його до ряду святих.